

Представники теорії «індустріального суспільства» — П. Дракер, У. Ростоу, Ж. Еллюль, Р. Арон — аналізували та досліджували економічні процеси, що здійснювались через рівень технологічного розвитку, адже останній визначає тип і структуру суспільства вцілому. Таким чином прихильники цієї теорії визначали техніку, як результат НТП, вирішальним фактором виробництва.

Постіндустріальні економічні теорії стверджують панування теоретичних знань над виробництвом, а саме виробництво трансформується з виробництва товарів до продукування послуг. Таким чином стверджується, що процес НТП вже не має прямого відношення до зростання технічного рівня, а зростання технічного рівня є об'єктивним і еволюційним процесом і визначає ціль існування постіндустріального суспільства.

Порівняльна характеристика підходів та визначень різними школами економічної теорії категорій, що стосуються процесів підвищення технічного рівня виробництва, дозволяє визначити місце технічного розвитку виробництва в розвитку продуктивних сил суспільства та ролі в ньому НТП.

Решетняк Т. І.,

канд. екон. наук, доцент
Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана

МЕТОДОЛОГІЧНІ ВІХІ ЕВОЛЮЦІЇ СИСТЕМОЇ ПАРАДИГМИ ТЕОРІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Протягом другої половини ХХ ст. методологія дисциплін економічної теорії і управління, у тому числі теорії підприємства, зазнала суттєвих змін. Власний розвиток науки, зокрема здобутки фундаментальних гносеологічних дисциплін (теоретичної фізики, теорії систем, кібернетики, теорії інформації тощо), сприяв еволюціюванню методології економічної думки від механістичних уявлень про підприємство до сучасних системних теоретичних побудов. Сьогодні, слідом за відомим американським вченим Я. Корнаї, відокремлюють принаймні два основних методологічних напрями розвитку економічної думки: 1) методологія магістрального напрямку — мейнстріму, що базується на функціонально-механістичному підході в дослідженнях; 2) методологія системної

парадигми економічних досліджень, підґрунтям якої є системний підхід[1].

Системна парадигма — спосіб наукового мислення, побудований на методологічних принципах сучасної теорії систем. В еволюціюванні системної парадигми можна визначити своєрідні методологічні віхи, що обумовлені зміною загальнонаукових поглядів на природу систем, закономірності їх розвитку та засоби управління. Основними віхами розвитку системної методології економічних досліджень є формування та поширення системного підходу, у тому числі системно-еволюційного (системний на діалектичній основі), системно-синергетичного та формування інформаційної парадигми економічної науки.

Базові положення методології *системного підходу* сформульовані Я. Корнаї: аналіз поведінки економічної системи має здійснюватися з міждисциплінарних позицій, методом аналізу економічних систем переважно є історичний метод, якісне й незначною мірою кількісне порівняння її властивостей з властивостями інших систем, розвиток системи є результатом взаємодії законів її власної еволюції та прийняття свідомих управлінських рішень, а при вивченні економічної системи увага дослідника зосереджується на внутрішніх системних інститутах, що є відносно стійкими утвореннями та спричинюють будь-які системні події та процеси. Застосування системного підходу в теорії підприємства обумовлює його розгляд як багатовимірної та мультипросторової системи, для якої характерною є складність внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків [2]. До перших системних теорій фірми відносять вже підприємницьку теорію Й. Шумпетера, пізніше — еволюційні теорії Р. Нельсона, С. Уінтера, Б. Лівехуда, Р Глазла.

Становлення системної парадигми наукового мислення виражається у зміщенні акцентів в ході дослідження: увага дослідника більшою мірою зосереджується на проблемі закономірностей та управління розвитком економічних систем, оскільки останні не розглядаються інакше, як в процесі власного розвитку і у взаємозв'язку зі змінами середовища. Сучасні системні теорії підприємства вивчають підприємство на діалектичних засадах, з урахуванням причинності його закономірних структурних змін та принципів взаємодії з середовищем. Системність в економічній теорії ХХІ ст. сприймається як принципово нова методологічна конструкція наукового дослідження, в основі якої перебуває сприйняття будь-якого соціального утворення як складної системи, що існує згідно законів самоорганізації, самозбереження і саморозвитку [3].

Новою віхою розвитку системної методології в економічних дослідженнях, зокрема в теорії фірми, стає *економічна синергетика*, яка не відокремлює поняття функціонування і розвитку взагалі. Переваги синергетичної методології полягають у протиставленні причинно-наслідкових зв'язків і взаємодії. В межах синергетичного підходу немає необхідності використовувати аналіз як розбирання явища на первинні елементи, наприклад, ринку — на суб'єкти бізнесу, підприємства — на окремих працівників. Синергетика досліджує економічну систему як цілісне утворення і розуміє її еволюцію на засаді принципів самоорганізації та наявності внутрішнього трансформаційного потенціалу, що утворюється в ході взаємодії її компонентів. Згідно до положень синергетичного підходу, економічна система розглядається як нерівноважна, для якої існує декілька альтернативних шляхів розвитку. Отже в управлінні розвитком такої системи неможливе нав'язування їй певного шляху розвитку, можливо лише сприяння через слабкі впливи процесу її самоорганізації. Економічна система в процесі свого розвитку проходить певні точки біфуркації (роздвоєння) — логічні моменти в процесі еволюції, в яких значної ролі відіграє управлінський вибір одного з двох (або декількох, якщо йдеться про поліфуркацію) рівноможливих шляхів подальшого розвитку. Отже управлінським завданням є визначення моменту біфуркації та переліку слабких впливів, що сприятимуть самоорганізації економічної системи.

Суттєвого впливу на методологію економічного пізнання надає наука про інформацію та поширення інформаційного підходу в природничих та соціальних галузях знань. Сучасні знання про інформацію та дослідження інформаційних процесів в економічній науці привело до розуміння економіки як гігантської інформаційної мережі з власними внутрішніми щільностями (вузлами) — підприємствами, що виробляють інформацію, водночас є її споживачами та посередниками у процесі її передавання. Подібною мережею бачиться сучасне суспільство в цілому, де вузлами виступають числені суспільні інститути — економічні, наукові, навчальні, культурні, політичні. Розуміння інформаційної природи економічної системи стало новою віхою розвитку системної парадигми економічного мислення — формуванням нової *інформаційної парадигми* економічної думки.

Ключові тези інформаційної парадигми сформульовані відомим російським вченим Є. Маймінасом [4]: нова методологія економічної науки характеризується плюралізмом, базується на міждисциплінарному підході; економіка не є підсистемою суспільства

й не співвідноситься з ним як частина й ціле; економіка є одним із аспектів, зрізів суспільства, яке, в свою чергу, вважається поліструктурною системою, в якій не спостерігається примату матеріального виробництва. Об'єктом економічного аналізу, зокрема в теорії підприємства, визнаються його системні властивості. Неоднорідним є економічний простір-час. В різних історичних епохах в окремих галузях економічного простору спостерігається різний хід часу навіть для схожих за змістом процесів. Правомірно вважати економічний простор взагалі не тривимірним, а чотиривимірним простором-часом, як слідом за А. Ейнштейном та Г. Мінковським розглядають фізичне середовище у природознавстві, або навіть п'ятивимірним, як запропоновано його розглядати в інформаціології. Методом економічного дослідження визнається не лише аналіз, але й синтез. Ключовим поняттям нової методології економічної науки визнається соціально-економічний генотип (СЕГ). Формування нової інформаційної парадигми економічної науки є об'єктивним процесом, що характеризується рядом наукових спроб побудови цілісної концепції розвитку економічних систем.

Література

1. Корнаи Я. Системная парадигма: Пер. с англ. // Вопросы экономики. — 2002. — № 4 — С. 4—22.
2. Клейнер Г. Системная парадигма и теория предприятия// Вопросы экономики. — 2002. — № 4. — С. 47—69.
3. Евстигнеева Л., Евстигнеев Р. От стандартной экономической теории к экономической синергетике // Вопросы экономики. — 2001. — № 10. — С. 24 — 39.
4. Майминас Е. Информационное общество и парадигма экономической теории// Русский гуманитарный Интернет-университет/ WWW. I-U. RU

Рудак И. К.,
ассистент кафедры организации и управления
Белорусского государственного экономического университета

СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ КАК ОСНОВА УСПЕШНОЙ РАБОТЫ ОРГАНИЗАЦИИ

Каждая организация стремится быть жизнестойкой, приспособляться к новым условиям, решать возникающие проблемы.